

2021-02-16

Europeiska kommissionen
Arbetsmarknadsdepartementet

Europaforum Norra Sveriges synpunkter på ESF+

Europaforum Norra Sverige (EFNS) är ett nätverk för politiker på lokal och regional nivå från Norrbotten, Västerbotten, Jämtland Härjedalen och Västernorrland. EFNS är en mötesplats och kunskapsarena där EU:s politik analyseras och diskuteras i de avseenden där den berör norra Sverige. EFNS bevakar Europafrågor för att påverka EU:s lagstiftning, EU:s strategier och handlingsprogram samt EU:s budget. Syftet med EFNS är att tillvara ta norra Sveriges intressen både på den europeiska arenan och i förhållanden till den nationella nivån i frågor med ett tydligt europeiskt perspektiv.

Europaforum norra Sverige vill med anledning av pågående förberedelser av nationellt program för ESF+ 2021-2027 delge erfarenheter och synpunkter inför kommande programperiod:

- Norra Sverige vill se mer regionalt fokus på organisation, system och struktur av ESF+
- Expansiv industrialisering och tillväxt kräver mer innovativ kompetensförsörjning
- Snabba förändringar på arbetsmarknaden kräver småskaliga och flexibla insatser för omställning
- Särskilda behov i glesa miljöer kräver möjligheter till mer kapacitetsstärkande projekt
- Bättre fondsamverkan kräver framförhållning, regional förankring och samordning

Norra Sverige har särskilda utmaningar som gör regionerna sårbara, såsom stora avstånd, en gles och åldrande befolkning, liten kritisk massa, kallt klimat, samt en konjunkturläklig och naturresursbaserad ekonomi. Samtidigt levererar regionerna stora mervärden, inte minst råvaror till hela Europa. Det finns betydande utmaningar med små råvaruberoende ekonomier med en liten hemmamarknad och sämre tillgång till externt kapital och kompetensförsörjning på grund av få människor och långa avstånd. Men med rätt utformad politik och anpassade investeringsmedel för större kapacitet och bättre kompetensförsörjning, besitter de nordliga regionerna stor potential för långsiktigt hållbar tillväxt. Regionernas förmåga till omställning av koldioxidintensiva industrier till en klimatneutral ekonomi kommer att vara avgörande för att både nå EU:s mål om klimatneutralitet och de globala klimatmålen till 2030.

Norra Sverige vill se fler regionala insatser för strukturomvandling

Sverige framför ofta vikten av att EU:s medel ska bidra till att skapa europeiska mervärden och inte ersätta nationella åtaganden, utan snarare komplettera och samspela med regional och nationell politik i det som ger nytta för hela EU. EU:s olika investeringsfonder är sådana instrument, som genom att bidra till regional utveckling och samverkan kring europeiska värdekedjor via olika plattformar på EU-nivå, stärker regionernas möjlighet att delta på den gemensamma inre marknaden på mer lika villkor. Långsiktiga investeringar och satsningar för strukturomvandling som skapar global konkurrenskraft för hela EU.

De mest framgångsrika exemplen på lyckade insatser har alla gemensamt att de anpassats lokalt och regionalt. Regionalt ägarskap och lokalkännedom är viktiga framgångsfaktorer som bör vara vägledande i utformningen av samtliga fonder. Europeiska socialfonden (ESF+) är ett mycket viktigt verktyg för sysselsättning och kompetensförsörjning i norra Sverige. EFNS anser att fonden behöver anpassas till regionala program och utvecklingsstrategier för ett bättre genomförande, något som tyvärr inte hörsammats från nationell nivå. Det blir därför extra viktigt att framtagandet av regionala handlingsplaner genomsyras av regionalt inflytande.

ESF+ behöver ett tydligare fokus på att koppla samman individ, organisation och struktur på regional nivå i sina projekt. I förslaget till nationellt program för ESF+ 2021-2027 kan organisation, system och strukturer utvecklas utan krav på enskilda arbetsmarknadsinsatser för individer, men det tillåts endast ske i begränsad omfattning och där det är särskilt motiverat. Samtidigt betonas också behovet av att förstärka och utveckla metoder och modeller för det livslånga lärandet. EFNS anser att det är alldeles för blygsamma steg i rätt riktning. Regional kunskap och erfarenheter från nuvarande programperiod visar en hög efterfrågan på projekt i syfte att ändra organisation, system och strukturer, vilket kräver en stor andel avsatta medel. Satsningar på stödstrukturer och långsiktig strategisk kompetensförsörjning bör kunna ske med hjälp av ESF+ för att exempelvis kunna skapa plattformar för validering och utbildning med utgångspunkt från regionala utvecklingsstrategier. Men då krävs det i högre grad samspel med alla parter och utifrån regionala strategier för kompetensutvecklingsbehov som en del av det långsiktiga arbetet med hållbar regional utveckling.

Expansiv industrialisering och tillväxt kräver mer innovativ kompetensförsörjning

Norra Sverige står inför stora strukturella förändringar då närmare 1 000 miljarder SEK kommer att investeras i olika storskaliga industriprojekt i norra Sverige under de kommande 20 åren, vilket gör norra Sverige till en av EU:s mest intressanta och expansiva tillväxtzoner för att realisera den gröna given. Det är framförallt den gröna omställningen med satsningar på teknikutveckling och ökad hållbarhet inom industrins värdekedjor som skapar och påskyndar investeringarna.

LKAB investerar upp till 400 miljarder för att ställa om till fossilfri produktion, vilket gör det till den största investeringen i svensk industri någonsin och beräknas skapa 2 000 – 3 000 årsarbetstillfällen under de kommande 20 åren. Samtidigt sker ett flertal andra omfattande investeringar i regionerna, bland annat utbyggnaden av vindkraftsparken i Markbygden i Piteå för 60 miljarder, Northvolts nya batterifabrik i Skellefteå för 30 miljarder, SCA:s investering i världens största kraftlinermaskin för 7,5 miljarder i Umeå, Komatsus nya fabrik i Umeå för en miljard, samt byggandet av en ny logistikpark i Sundsvall för närmare en miljard. Parallellt med den industriella expansionen sker också ett flertal större samhällsbyggnads- och infrastrukturprojekt. Investeringar som väntas medföra ett kraftigt ökat kompetens- och arbetskraftsbehov.

Exempelvis kommer Northvolt att behöva omkring 3 000 personer fram till 2025 för batteriproduktion i Skellefteå, sedan tillkommer cirka ytterligare 1 500 – 2 000 personer i underleverantörsled. Behoven av arbetskraft i ett flertal branscher och offentlig sektor väntas också öka kraftigt, men det är i dagsläget svårt att analysera hur stort kompetensbehovet faktiskt blir. Tillgängliga prognoser baseras på historiska data, vilka inte

blir tillförlitliga i det här sammanhanget. Det är också svårt att göra uppskattningar för jobbtillväxten vid de största satsningarna och etableringarna av industri i svensk modern tid, och därmed saknas också svenska scenarion att jämföra med. Etableringen av en motsvarande gigafabrik för tillverkning av litiumjonbatterier i Nevada, USA, som Northvolt nu bygger i Skellefteå, visar dock en multiplikator på 1,5 – 3 jobb per industrijobb.

Besöksnäringen i norra Sverige växer sig allt starkare och har större betydelse för sysselsättning och tillväxt än i många andra regioner. Sysselsättningen inom besöksnäringen i norra Sverige har som exempel vuxit tre gånger snabbare än norra Sveriges övriga arbetsmarknad de senaste tio åren. Större investeringar och ökat internationellt samarbete har tillsammans med en tradition av småföretagande och entreprenörskap bidragit till att stärka näringsens attraktionskraft. Samtidigt har många småföretag i besöksnäringen – vilka utgör den största andelen av det totala antalet företag i näringen – behov av ökad generell kompetens kopplat till att driva och utveckla besöksnäringen. En ökad lönsamhet året om för företag inom besöksnäringen skapar viktiga möjligheter till sysselsättning, attraktivitet och entreprenörskap i norra Sverige.

Tillväxt i kombination med låg arbetslöshet och höga pensionsavgångar skapar enorma behov av en större arbetskraft och ökad inflyttning. Det kommer att kräva kompetenshöjande insatser för anställda både inom privat och offentlig sektor. Flera större etableringar och en allt snabbare övergång till ett elektrifierat och digitaliserat samhälle kommer sannolikt innebära snabba omställningar på arbetsmarknaden. Den regionala nivån har kapacitet och kompetens att identifiera var behoven är som störst och därmed vilka insatser som bör prioriteras.

Norra Sveriges särskilda behov av platsanpassade insatser i glesa miljöer

Trots expansiv industrialisering är de inomregionala skillnaderna stora och förväntas fortsätta öka kraftigt på medellång sikt. Tiotusentals nya arbetstillfällen innebär möjligheter men också utmaningar. En ökad inflyttning till en kommun från närliggande kommuner kan riskera att flytta underskott av arbetskraft från en plats till en annan. För att klara kompetensförsörjningen i norra Sverige krävs därför ett aktivt och innovativt arbete med att attrahera fler och behålla kompetens, samt ökad kapacitet och platsanpassade utbildningsformer.

I flera delar av norra Sverige utgörs en betydande del av näringslivsstrukturen av mikro- eller småföretag, där många riskerar konkurs i tider av stora förändringar på arbetsmarknaden. Behovet av anpassade mer småskaliga insatser för att klara omställningen ökar därmed. Kompetensbehoven varierar kraftigt och förändras snabbt, särskilt inom besöksnäringen och andra sektorer som drabbats hårt under pandemin. Sammantaget ställer förändringarna stora krav på väl fungerande och tillgängliga former för snabb och flexibel omställning samt tillgång till ett brett utbildningsutbud.

EFNS anser att EU:s olika politikområden för utveckling och tillväxt med tillhörande investeringsinstrument måste baseras på och kunna anpassas till varje regions unika sammanhang och förutsättningar. Framgångsrik lokal och regional utveckling av ekonomi, samhälle och miljö kräver platsbaserad politik, tvärsektoriell samordning och flernivåstyre för att kunna ta sig an platsspecifika utmaningar och möjligheter. EU:s program bör därför vara mer platsbaserade, eller territoriella, för att vara mer effektiva. I de nordliga glesbefolkade områdena med stora avstånd och demografiska utmaningar är behovet av en

holistisk och platsbaserad politik för regional utveckling och en väl fungerande arbetsmarknadspolitik extra tydligt.

I norra Sverige finns flera utmaningar som kan kopplas till gleshet och stora avstånd. Arbetsmarknaderna blir ofta små och isolerade, vilket i sin tur innebär en svårighet att genomföra ekonomiskt effektiva insatser. Systemet för en fungerande arbetsmarknad är inte anpassat för mindre kommuner i norra Sverige med en stor andel och stort antal små företag, trots att behoven av arbetskraft och kompetensförsörjning ofta är lika stora som i mer tätbefolkade områden. Detta yttrar sig bland annat i regelverk för utvecklingsprojekt som kräver större kritisk massa och kapacitet än vad mindre kommuner kan leverera. När det dessutom i hög utsträckning saknas en marknad av utförare och lämpliga aktörer med tillräcklig analys- och genomförandekapacitet, blir de mindre kommunernas möjligheter att driva strategiska utvecklingsfrågor kraftigt begränsade.

Små- eller mikroföretag i glesa miljöer upplever ofta medverkan i projekt som administrativt krångligt. Begränsad institutionell kapacitet bland kommuner samt företagens begränsade möjligheter att delta är försvårande faktorer och strukturella utmaningar som kräver mer fokus på innovativa arbetssätt som är särskilt anpassade till småskaliga sammanhang. Insatser kan inte förväntas bidra till resultat i form av stora volymer och insatserna blir i regel mer kostsamma jämfört med projekt som bedrivs i tätbefolkade regioner.

Norra Sveriges välkomnar förslaget till eget programområde

Norra Sveriges särskilda tilldelning av strukturfondsmedel för att hantera de svåra strukturella utmaningar som gleshet medför, samt möjligheten att kunna arbeta mer med kapacitetsstärkande insatser inom ett eget programområde under den kommande programperioden, är både ett viktigt erkännande från nationell nivå och EU-nivå men blir framför allt ett strategiskt viktigt verktyg som ger betydligt mer flexibilitet än under innevarande programperiod. Den ökade flexibilitet för olika målgrupper att delta i flera programområden i kombination med ökade möjligheter även på organisations- och strukturnivå, innebär även en betydande förbättring jämfört med innevarande programperiod, och ger regioner och lokala aktörer bättre förutsättningar att anpassa insatser utifrån faktiska behov och möjligheter.

Samtidigt som de särskilda behoven i de nordliga glesbefolkade områdena stöts med öronmärkta medel, blir det dock kontraproduktivt att kraven på medfinansiering höjs från 50 procent till 60 procent för hela den svenska programgeografin. Det ökade kravet på medfinansiering begränsar kraftigt antalet aktörer som har kapacitet och resurser för att medverka i programmets insatser för norra Sverige. För att kunna fullfölja viktiga satsningar i norra Sverige och säkra kompetensförsörjningen behöver det tioprocentiga bortfallet av EU-finansiering kompenseras till motsvarande nivåer inom ramen för nationella anslag för regional tillväxt eller genom liknande satsningar.

Norra Sverige vill se bättre möjligheter till fondsamordning

EFNS vill se bättre möjligheter till fondsamverkan då det kan skapa synergier och stärka arbetet med regional utveckling. Det regionala utvecklingsarbetet hanterar komplexa frågor som spänner över en rad områden vilka sällan ryms inom ramen för en enskild projektsatsning. Det handlar om att orkestrera olika insatser för att över tid kunna förändra

strukturer eller nå strategiska mål. För detta krävs oftast en palett av insatser av olika karaktär, som innebär finansiering från olika fonder. Fondsamverkan är ett sätt att bejaka detta och bidrar också till bättre och mer hållbara resultat, samt ett effektivare nyttjande av utvecklingsmedel. Tyvärr tar inte Sverige vara på möjligheten till reell fondsamordning i sitt förslag till partnerskapsöverenskommelsen som skulle kunna ligga till grund för bättre samverkan och synergier.

EFNS anser att det behöver tydliggöras i tidig dialog med regionerna vilka typer av insatser som kommer att vara möjliga att genomföra inom respektive fond. I förslagen erbjuds exempelvis insatser av kompetensutvecklande karaktär utöver ESF+ även inom Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) och Fonden för rättvis omställning (FRO). För att fondsamverkan ska fungera i praktiken behöver det tydliggöras hur de olika fonderna kompletterar och skiljer sig från varandra och hur synergier kan möjliggöras. En fungerande fondsamverkan förutsätter framförhållning, en regional förankring och samordnade utlysningar tillsammans med förvaltande myndigheter. Detta skulle skapa goda förutsättningar för parallella projekt eller så kallade pärlbandsprojekt, som bygger vidare på projektresultat för att långsiktigt kunna förändra strukturer.

Antaget vid Europaforum Norra Sverige 16 februari 2021

Glenn Nordlund (S) Ordförande EFNS Region Västernorrland	Åsa Ågren Wikström (M) Vice ordförande EFNS Region Västerbotten	Nils-Olov Lindfors (C) Region Norrbotten	Elise Ryder Wikén (M) Region Jämtland Härjedalen
Jonny Lundin (C) Region Västernorrland	Rickard Carstedt (S) Region Västerbotten	Britta Flinkfeldt (S) Norrbottens Kommuner	Robert Uitto (S) Region Jämtland Härjedalen
Erik Lövgren (S) Kommunförbundet Västernorrland	Ann Åström (S) Region Västerbotten	Anders Josefsson (M) Norrbottens Kommuner	Jonas Andersson (S) Kommunerna i Jämtlands län
			Daniel Danielsson (C) Kommunerna i Jämtlands län